

IFLA - Guidelines for Subject Access in National Bibliographies. Ed. by Yvonne Jahns. München : Degruyter : Saur, 2012. ISBN 978-3-11-028089-0

Objavljivanju *Smjernica za predmetni pristup u nacionalnim bibliografijama* prethodile su opsežne pripreme i obiman rad Radne grupe¹ koju je u tu svrhu IFLA osnovala 2003. Smjernice se nastavljaju na preporuke smjernica IFLA-ine Sekcije za bibliografiju² iz 2009. - *National Bibliographies in Digital Age : Guidance and New Directions*. Smjernice su prvenstveno namijenjene odgovornima za implementaciju online nacionalnih bibliografija.

Gradivo *Smjernica* podijeljeno je u 7 poglavlja s dodanim preporukama uz pojedina poglavlja (8), obveznim rječnikom stručnih naziva i njihovim tumačenjem, bibliografijom te dodacima koji se odnose na povijest osnivanja Radne grupe i na njene članove.

U uvodnom se dijelu (1: Introduction) govori o predmetnom pristupu u nacionalnim bibliografijama općenito, o IFLA-inoj Radnoj grupi i njenim zadacima te o nacrtu *Smjernica*.

Sljedeće se poglavlje (2: Users of national bibliographies and subject access) bavi korisnicima nacionalnih bibliografija i predmetnim pristupom odnosno raspravlja tko su korisnici nacionalnih bibliografija, kako koriste predmetni pristup nacionalnim bibliografijama i rezultatima prikaza. Dio Standardi i pomagala za predmetni pristup (3: Subject access standards and tools) obuhvaća nekoliko podtema: indeksiranje na prirodnom i nadziranom jeziku, značajke nadziranih jezika za indeksiranje, važnost standardnih pomagala za indeksiranje, verbalne sheme za indeksiranje, klasifikacijske sheme, automatsko indeksiranje te ostala pomagala za predmetni pristup. Dvije od navedenih podtema dalje su podijeljene u uža područja: verbalne sheme za indeksiranje obrađuju, kao zasebne cjeline, popise predmetnih odrednica, tezauruse te prije-koordinaciju i poslije-koordinaciju, a klasifikacijske sheme detaljno obrađuju Deweyevu decimalnu klasifikaciju, Univerzalnu decimalnu klasifikaciju te Klasifikaciju Kongresne knjižnice u kontekstu pomagala za predmetni pristup u nacionalnim bibliografijama odnosno temelja za izradbu predmetnih odrednica.

¹ IFLA Working Group on Guidelines for Subject Access by National Bibliographic Agencies.

² IFLA Bibliography Section.

Funkcionalnost i sučelje nacionalnih bibliografija tema je raspravljena u sljedećem poglavlju (4: Functionality and interface of national bibliographies), a obuhvaća podteme: prezentacija ili izgled nacionalnih bibliografija, opće preporuke, preporuke za funkcionalnosti online kataloga, preporuke za sučelja online kataloga, preporuke za informacijske upite te preporuke za ostale značajke. Scenariji aplikacije (razine indeksiranja / pristupa) tema su sljedećeg odjeljka (5: Application scenarios – indexing / access levels) koji obuhvaća: različite razine predmetnog pristupa, mjerila za određivanje razina predmetnog pristupa (značajke građe, korisnici, ostala razmatranja) te konačno matrica odluke. Politike indeksiranja nacionalnih bibliografskih agencija tema su sljedećeg odjeljka (6: Indexing policies of national bibliographic agencies) koji govori o politikama indeksiranja koje su namijenjene korisnicima i knjižničarima te o njihovom sadržaju.

Sljedeće poglavlje (7: Examples of subject access provided by national bibliographic agencies) donosi primjere predmetnoga pristupa koje su osigurale nacionalne bibliografske agencije. Poglavlje je podijeljeno u tri odjeljka: standardi i pomagala za predmetni pristup koje koriste nacionalne bibliografske agencije, nacionalni primjeri politika razine indeksiranja i nacionalni primjeri objavljenih politika indeksiranja. Temeljito je razrađen prvi odjeljak koji se bavi standardima i pomagalima za predmetni pristup i obuhvaća klasifikacijske sheme, Deweyevu decimalnu klasifikaciju i njene prilagodbe, Univerzalnu decimalnu klasifikaciju, Klasifikaciju Kongresne knjižnice, nacionalne klasifikacijske sheme, ostale široke predmetne kategorije te verbalne sheme za indeksiranje: Predmetne odrednice Kongresne knjižnice i prilagodbe, ostale sustave predmetnih odrednica i tezauruse u praksi pojedinih nacionalnih bibliografskih agencija (knjižnica).

Osiguravanje općega javnog pristupa informacijama jedna je od glavnih zadaća knjižnica, a predmetni je pristup put prema informaciji. Očekivanja korisnika nacionalnih bibliografija od predmetnog pristupa su različita – pregled dostupne literature, bibliografski citati, izravan pristup izvorima ili odgovori na ostala pitanja, uz napomenu da korisnici trebaju najnovije informacije, ali i povijesne podatke o starijoj građi temeljem retrospektivnih bibliografija. Predmetni pristup daje informaciju o čemu su publikacije te omogućuje uvid u brojnost literature za pojedino predmetno područje u sklopu nacionalne knjižne produkcije. Predmetni je pristup rezultat predmetnog indeksiranja i klasičiranja, a nudi pristup izvorima pomoću standardizirano prirodnog (ali često dvosmislenog) jezika. Ne manje je važno da predmetni pristup nudi traženje pomoću sinonima te povezuje različite izvore sličnoga sadržaja.

Slijedom načela otvorenih bibliografskih podataka u online okruženju³ elektroničkih publikacija, nacionalne bibliografije trebaju učiniti svoje nacionalne bibliografske podatke, uključujući primijenjene nadzirane rječnike, javno dostupnima.

Nezanemarivo, na internetu su prisutne i online knjižare sa svojim katalozima (Amazon, na primjer) koji ipak, unatoč preklapanju sadržaja, za sada još uvijek ne ugrožavaju knjižnične online kataloge.

Iako nastaje računalno podržana povezanost nacionalnih bibliografskih izvora, ipak nije izgledno da će IFLA uspjeti uspostaviti i održavati svjetsku bazu podataka, unatoč tomu što bi se temeljila na objavljenim i međunarodno prihvaćenim smjernicama IFLA-e, a suvremeno se predmetno pretraživanje i pristup te obrada sve više temelji na postojećim klasifikacijskim sustavima u uporabi koji su se pokazali prikladnim i pouzdanim izvorom ne samo za klasificiranje dokumenata, nego i za izradu predmetnih odrednica odnosno za indeksiranje.

Stoga je potrebno razmotriti nacionalne politike indeksiranja koje uspostavljaju nacionalne agencije (knjižnice), izraditi preporuke za odabir dokumenata koji će biti sadržajno obrađeni kao i razine indeksiranja te konačno izraditi smjernice (minimum zahtjeva) koje će u nacionalnim online bibliografijama omogućiti s potrebama korisnika usklađen predmetni pristup.

Od 2005. mnoge su zemlje počele izrađivati svoje nacionalne bibliografije online – online bibliografije odgovaraju na potrebe korisnika, prikladne su za korištenje korisnicima s posebnim potrebama, a i knjižna je produkcija pojedine zemlje vidljivija te je u svakom trenutku dostupan podatak o najnovijim naslovima s pojedinog područja znanja.

Smjernice se mogu primijeniti i na tradicionalne (tiskane) nacionalne bibliografije, a osnovna im je preporuka kako treba omogućiti predmetni pristup građi okupljenoj u bibliografiji i bibliografske podatke pohraniti kako bi se tijekom godina mogli konvertirati u nove formate podataka. Pohrana podataka potrebna je i radi njihove sigurnosti i zaštite.

Jelica Lešćić
jlescic@nsk.hr

³ Vidjeti: <http://openbiblio.net/principles>